

УДК 047.31 + 811.16'373.611(06)

ФОРУМ СЛАВІСТІВ-ДЕРИВАТОЛОГІВ У КИЄВІ **Засідання Комісії зі слов'янського словотворення** **при Міжнародному комітеті славістів** **(Інституті української мови НАН України, м. Київ)**

25–28 травня цього року в Києві Український комітет славістів та Інститут української мови НАН України в рамках святкування Днів слов'янської писемності та культури приймали членів Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів. Співорганізаторами цього міжнародного наукового форуму виступили Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського та Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Традиційно в рамках виїзного засідання Комісії відбувається наукова конференція. Тему для неї пропонують члени Комісії від країни, яка прийматиме у себе її засідання. Для нинішнього, XII, засідання Комісії в Києві українські члени Комісії — член-кореспондент НАН України Н.Ф. Клименко та доктор філологічних наук професор Є.А. Карпіловська запропонували тему «Відображення історії та культури народу в словотворенні». Обрана вона не випадково. Тенденції розвитку слов'янських мов у стрімко глобалізованій і інтегрованій Європі, спільне і національно самобутнє в словотвірній номінації як провідному способі оновлення їх лексиконів, взаємовідношення соціо- і лінгводинаміки дедалі більше привертають увагу не лише дериватологів, фахівців з інших лінгвістичних дисциплін, а й широкого кола гуманітаріїв, представників суспільних, природничих і точних наук, усіх, хто зайнятий проблемами мовної комунікації та опрацюванням мовної інформації. Заявлена тема відкривала заманливу перспективу обговорити широке коло конкретних теоретичних питань і практичних завдань сучасної слов'янської дериватології на матеріалі різних слов'янських мов, в контексті різних наукових концеп-

© Є.А. КАРПІЛОВСЬКА, 2010

цій і дослідницьких підходів, у розмаїтому міждисциплінарному науковому просторі.

Традиційно в засіданні Комісії беруть участь не лише її члени, а й дериватологи країни-організатора такої зустрічі. У київському засіданні взяли участь 26 членів Комісії з 12 країн Європи: Австрії, Білорусі, Болгарії, Македонії, Німеччини, Польщі, Росії, Сербії, Словенії, України, Хорватії та Чехії. З науковими доповідями на засіданні Комісії виступили також 9 українських учених — провідних фахівців у галузі теорії та практики слов'янської деривації. Крім представників академічної науки, співробітників Інституту української мови НАН України, це були професори університетів Києва, Івано-Франківська, Донецька, Запоріжжя, Дрогобича.

Виголошені доповіді презентували опрацювання загальної проблеми взаємовідношення мови, передусім її словотвірної системи, з культурою та історією народу в різних аспектах і часових зрізах на матеріалі різних слов'янських мов: білоруської, болгарської, бошняцької, македонської, польської, російської, сербської, словенської, української, хорватської та чеської. У центрі уваги доповідачів перебували проблеми національномовної концептуалізації та категоризації світу, впливу суспільних зрушень на розвиток мови, втілення у мові національного менталітету, перебігу мовних контактів і їхніх наслідків, зокрема характеру структурного та семантичного адаптування різних типів запозичень. Аналіз мовного матеріалу автори доповідей здійснювали у межах однієї чи кількох мов, у зіставно-типологічному, контрастивному або порівняльно-історичному аспектах, застосовуючи для пояснення мовних явищ різні лінгвістичні концепції, гіпотези та дослідницькі процедури.

25 травня засідання Комісії урочисто відкрили й тепло привітали його учасників академік-секретар Відділення мови, літератури та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка академік НАН України **М.Г. Жулинський**, голова Міжнародного комітету славістів, Голова Білоруського комітету славістів, директор Інституту мови та літератури імені Якуба Коласа і Янки Купали, член-кореспондент НАН Білорусі **О.О. Лукашанець**, директор Інституту української мови НАН України, доктор філологічних наук, професор **П.Ю. Гриценко**. Наукові доповіді, виголошені упродовж трьох днів роботи конференції Комісії, висвітлили широкий спектр теоретичних проблем і практичних завдань дериватології, що привертають сьогодні пильну увагу славістів різних країн у зв'язку з відображенням у словотвірній номінації історії та культури народів як в історичній перспективі, так і в їх сучасному розвитку.

Відмітною рисою більшості доповідей з огляду на запропоновану тему конференції було намагання дослідити певні словотвірні явища в їх культурній та історичній тяглоті, у взаємодії з важливими суспільними зрушеннями, національним менталітетом, територіальною та соціальною диференціацією мови. До доповідей такого

спрямування віднесемо виступи: **І.С. Улуханова** (Москва) «До питання про відображення в словотворенні явищ реального світу», **П.Ю. Гриценка** (Київ) «Лінгвістичне картографування і проблеми словотворення», **О.П. Єрмакової** (Калуга) «Деякі особливості російського менталітету, відображені в словотворенні», **О.Г. Лукашанець** (Мінськ) «Арго і культура: словотвірний аспект», **А. Нагурко** (Берлін) «Словотворчі процеси та секуляризація», **В. Радевої** (Софія) «Сімейно-родинна лексика – спільність та національна специфіка в слов'янському словотворенні», **І. Страмлич Брезник** (Марибор) «Динаміка розвитку суфіксів *nomina agentis* у словенській мові кінця ХІХ – початку ХХІ століття», **К. Клещової** (Катовіце) «Роль словотворення в засвоєнні та стабілізації запозичень (на прикладі польських українізмів)», **Є. Сиротюка** (Познань) «Мовна компетенція носіїв говору і проблема запозичень», **О.В. Петрухіної** (Москва) «Спадок складних слів у сучасній російській мові», **П.І. Білоусенка** (Запоріжжя) «Назви податків з суфіксом **-ина** та **-чина** (**-щина**) в історії української мови», **В.В. Грещука** (Івано-Франківськ) «Культура традиційного гірського пастухування в українському діалектному словотворенні», **М.Ю. Федурко** (Дрогобич) «Словотвірна морфонологія українських фемінативів у лінгвокультурологічному аспекті».

Чільне місце в програмі конференції посідала й загальнотеоретична проблематика слов'янського словотворення, зокрема вивчення похідних номінацій у зіставному та контрастивному аспектах. До цього циклу доповідей належать праці: **В.М. Виноградової** (Москва) «Словотворення та аксіологія», **Н.Ф. Клименко** (Київ) «Дієслівне основоскладання у контрастивному висвітленні», **О.О. Лукашанця** (Мінськ) «Словотворчі засоби мовної категоризації світу», **С. Менгель** (Галле) «Концепт – ментальність – мова: філософія мови В. фон Гумбольдта та О.О.Потебні в світлі сучасних лінгвістичних теорій», **І.Г. Милославського** (Москва) «Роль словотворення в розширенні когнітивного простору російської мови», **Г.П. Нещименко** (Москва) «Відображення гендерних проблем у слов'янському словотворенні», **О.В. Никитевича** (Гродно) «Російсько-білоруські дериваційні паралелі в культурно-історичному аспекті», **З.А. Харитончик** (Мінськ) «Концептуальні засади семантики похідних одиниць», **А.П. Загнітка** (Донецьк) «Структурна і функційна типологія синтаксичної деривації», **Л.П. Кислюк** (Київ) «Національномовні ресурси відображення соціодинаміки», **О.С. Снитко** (Київ) «Особливості номінації в онтогенезі».

Як засвідчили численні доповіді учасників конференції, у полі пильної уваги слов'янських дериватологів перебувають інноваційні процеси в сучасних слов'янських мовах, закономірності та національна специфіка відображення суспільних змін у словотвірній номінації. Цьому колу проблем слов'янської дериватології присвятили свої доповіді: **Ц. Аврамова** (Софія) «Нові слова, похідні від назв політичних партій, в період болгарського «переходу» кінця ХХ –

початку ХХІ століття», **І. Боздохова** (Прага/Сеул) «Композити в розвитку сучасного чеського лексику (терміни та неологізми)», **К. Вашакова** (Варшава) «Словотвірна та семантична адаптація запозичень в сучасній польській мові», **Є.А. Карпіловська** (Київ) «Нова Україна в словотвірній номінації: зміни у мовному «кресленні» світу», **І. Онхайзер** (Інсбрук) «(Анти-)утопічне словотворення в романі Дж. Оруелла «Nineteen Eighty-Four» та його перекладах російською, польською та чеською мовами», **Л.П. Кислюк** (Київ) «Національно-мовні ресурси відображення соціодинаміки».

У низці доповідей за об'єкт спеціального розгляду правили окремі категорії та розряди дериватів, показові щодо відображення суспільно значущих явищ, а також перспективи вивчення словотворення за допомогою нових дослідницьких процедур. До них належать виступи: **Л. Аризанковської** (Скоп'є) «Сучасна македонська мова між традицією та сучасними словотворчими тенденціями (на матеріалі суфіксальних іменників)», **Р. Драгічевич** (Белград) «Слова з позитивною та негативною конотацією в сербській мові з погляду національної культури», **О.І. Коряковцевої** (Седльце) «Похідні *nomina actionis* та мовний образ постсоціалістичного суспільства (на матеріалі російської, польської та чеської мов)», **Г.О. Ніколаєва** (Казань) «Поетичне словотворення: версії», **Й. Реке** (Тюбінген) «Гра слів у словотворенні жаргону», **Б. Штебих Голуб** (Загреб) «Композити у кайкавській літературній мові», **К.Г. Городенської** (Київ) «Дії та стани похідних дієслів як джерело пізнання історії та культури українського народу», **С.О. Соколової** (Київ) «Словотвірна парадигма дієслова на тлі теорії фреймів».

Уперше за майже 15 років роботи Комісії зі словотворення при МКС доповіді, підготовлені для її конференції, було видано до початку засідання в Києві. Ошатна книга «Відображення історії та культури народу в словотворенні» побачила світ у Видавничому домі Дмитра Бураго завдяки фінансовій підтримці Інституту української мови НАН України. Том упорядкували та зредагували Н.Ф. Клименко і Є.А. Карпіловська. У ньому вміщено й доповіді тих членів Комісії, які з поважних причин, на жаль, не змогли взяти участь у засіданні: **Ю. Балтової** (Софія) «Болгарське Відродження та словотвірні тенденції в літературній мові ХІХ ст.», **М.Д. Голева** (Кемерово) «Словотворення як еволютивний процес», **Б. Тошовича** (Грац) «Нанизування префіксів в сербській, хорватській та бошняцькій мовах» і **Б. Чорича** (Белград) «Турецькі суфікси у південнослов'янських мовах».

Упродовж засідання члени Комісії мали можливість ближче познайомитися з науковими закладами, бібліотеками, старожитностями Києва. Київське засідання Комісії переконливо продемонструвало плідність таких наукових зібрань, адже зіставлення матеріалу рідної мови з іншомовним, можливість побачити певну проблему в широкому спектрі її трактувань та інтерпретацій, обговорити свої спостереження й висновки з колегами, які зайняті близькими або й тими ж

проблемами, надихають на дальші і глибші пошуки на ширшому дослідницькому полі, в багатомірній науковій і суспільно-культурній перспективі. Жваві дискусії, зацікавлене обговорення спільних проблем дали змогу іноземним гостям докладніше познайомитися з досягненнями українських дериватологів, відчутти чар українського слова, а українським ученим — краще уявити загальнослов'янський контекст української деривації в усьому розмаїтті її виявів.

Євгенія Карпіловська (м. Київ)

Ievgeniia Karpilovska (Kyiv)

FORUM OF SLAVIC WORD-FORMATION PARTICIPANTS IN KYIV

Meeting of the Commission on Slavic Word-formation at the International Committee of Slavists (25–28th May 2010).

**Не забудьте передплатити
журнал "Українська мова"
на 2011 рік!**

Передплатний індекс
журналу "Українська мова" 23920.
Дивіться "Каталог видань України 2011 рік",
сторінка 167.